

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії
20 січня 2025 року

Здобувач ступеня доктора філософії Ярослав НИТКА, 1994 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2017 році Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого за спеціальністю «Правознавство», прокурор Тячівської окружної прокуратури Закарпатської області, м. Тячів, виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород від «21» листопада 2024 року № 110/01/04, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради –	Ярослава ЛІХОВІЦЬКОГО, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримінально-правової політики юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Рецензента –	Василя КОПЧІ, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримінально-правової політики юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Офіційних опонентів –	Юрія ОРЛОВА, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри кримінального права і кримінології Навчально-наукового інституту № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ Олександра ХРАМЦОВА, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Юрія ШИНКАРЬОВА, кандидата юридичних наук, доцента, завідувача кафедри правового регулювання економіки Навчально-наукового інституту економіки і права Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

на засіданні «20» січня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Ярославу НИТЦІ на підставі публічного захисту дисертації «Кримінально-правова та кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано у ДВНЗ «Ужгородський національний університет», МОН України, м. Ужгород.

Науковий керівник – Микола СИЙПЛОКІ, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених Ярославом НИТКОЮ досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, а саме комплексний аналіз теоретичних положень

кримінального права та кримінології щодо кримінально-правової та кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності та формування на цій основі цілісної концепції з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Здобувач має 6 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, 2 тези наукових доповідей:

1. Нитка Я. М. Кримінальні правопорушення у сфері охоронної діяльності: поняття, система та види. *Актуальні проблеми держави і права*. 2023. № 100. С. 96–103.

2. Нитка Я. М. Посягання проти охоронної діяльності: аналіз об'єктивних елементів кримінальних правопорушень та ознак складів, що їх характеризують. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. №. 1 (28). С. 234–246.

3. Нитка Я. М. Покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності: особливості нормативно-правової визначеності в санкціях статей Особливої частини КК України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 527–532.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Ярослав ЛІХОВІЦЬКИЙ, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правової політики юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. Здобувач у роботі згадує, що «одним з ... традиційних факторів детермінації будь-якого прояву кримінальної активності, у тому числі й протиправної активності у сфері охоронної діяльності, є рівень безробіття. Цей детермінуючий фактор передусім обумовлює прояви тієї кримінально протиправної активності у сфері охоронної діяльності... . Зростання ж безробіття, низький рівень життя більшої частини населення невимушено обумовлюють критичне зростання соціальної напруженості у суспільстві. Невпевненість у майбутньому, загроза втрати свого соціального статусу та інші наслідки такого становища призводять до зростання рівня агресивності людей». Однак далі здобувач наводить статистичні дані, що з 2022 року рівень безробіття відчутно зменшується. Безумовно для цього є об'єктивні підстави. Отже, на нашу думку, здобувач не робить необхідні висновки щодо зниження рівня злочинності у сфері охоронної діяльності в кореляційній залежності від зниження рівня безробіття.

2. Здобувач стверджує, що у системі загальносоціальних заходів запобігання кримінальним правопорушенням пріоритетне значення можуть мати такі заходи: "підвищення рівня довіри суспільства до парламенту, судових органів, політичних партій та інших державних інституцій; здійснення системного моніторингу політичної сфери життєдіяльності українського суспільства, у тому числі завдяки використанню інформаційних ресурсів шляхом створення спеціальних операційних центрів, де об'єднуються військові, державні та громадянські комунікації; загальне оздоровлення економіки, удосконалення забезпечення економічного захисту найменш соціально незахищених верств населення, впровадження системи енергетичної безпеки України;" та ін. На нашу думку, такі загально відомі положення потребують пояснення. Оскільки умови воєнного стану, певна специфіка охоронної діяльності потребують визначення більш конкретних заходів запобігання такого виду злочинності.

Василь КОПЧА, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правової політики юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. Аспірант пропонує поняття кримінального правопорушення проти охоронної діяльності – «це суспільно небезпечне винне протиправне діяння, яке вчиняється суб'єктом

охоронної діяльності, у зв'язку з виконанням послуг з охорони власності та громадян, або будь-якою особою щодо такого суб'єкта охоронної діяльності, заподіює істотну шкоду об'єкту кримінально-правової охорони або створює загрозу її заподіяння та призводить до настання кримінально-правових наслідків у формі покарання та інших засобів кримінально-правового характеру» (с. 39 дисертації). Таке визначення, на нашу думку, є дискусійним. Оскільки містить окремі ознаки, які є або неконкретними, або зайвими. Так вказівка в понятті, що кримінального правопорушення проти охоронної діяльності заподіює істотну шкоду об'єкту кримінально-правової охорони або створює загрозу її заподіяння важлива, але не змістовна. Оскільки не містить визначення такого об'єкта кримінального правопорушення (а не об'єкта кримінально-правової охорони, що є значно ширшим поняттям). Також остання ознака вказаного кримінального правопорушення – «настання кримінально-правових наслідків у формі покарання та інших засобів кримінально-правового характеру» не є обов'язковою. Настання таких наслідків є можливим (а не обов'язковим) при будь-якому кримінальному правопорушенні. Отже виокремлення такої ознаки є недоцільним для будь-якого кримінального правопорушення.

2. У роботі відсутній аналіз зарубіжного законодавства, яке передбачає відповідальність за кримінальні правопорушення проти охоронної діяльності. Вивчення, зокрема європейського досвіду протидії правопорушенням проти охоронної діяльності є необхідним та важливим, зважаючи на зовнішньо політичні орієнтири нашої держави. Тому аспіранту слід порекомендувати продовжити відповідне дослідження з урахуванням вказаного положення.

3. Потребує корегування рейтинг довіри до інститутів суспільства (за опитуванням, яке проводив Центр Разумкова), яке наводить здобувач на с. 115 дисертації: «на першому місці за рівнем довіри до інститутів суспільства є ЗСУ, адже їм довіряють 73 % опитаних українців Далі у рейтингу: добровольчі загони (85 %), волонтерські організації (84 %), Державна служба України з надзвичайних ситуацій (83 %), Національна гвардія України (81 %), Державна прикордонна служба України (76,5 %) ...». Очевидно, що рівень довіри суспільства до ЗСУ є найвищим, але вказані цифри (73 %) об'єктивно це не відображають. Тому аспіранту слід перевірити ці дані та виправити допущену неточність.

4. Є певні побажання до рубрики дисертації щодо практичного значення отриманих результатів в дисертації. Здобувач правильно вказує, що висновки, пропозиції та рекомендації можуть використовуватися у різних сферах діяльності людини (с. 27–28 дисертації). Однак робота не містить необхідних актів щодо впровадження таких наукових результатів дослідження у правотворчість. Робота значно б виграла, якби деякі з законодавчих пропозицій автора були оформлені у вигляді конкретних законопроектів, які мали бути надіслані на розгляд відповідного комітету Верховної Ради України.

Юрій ОРЛОВ, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права і кримінології Навчально-наукового інституту № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ:

1. В низці положень дисертації автор, демонструючи широту свого мислення, кола наукових інтересів, виходить за межі заявленого у назві роботи предмету дослідження. Так, аналіз санкцій статей Особливої частини КК, в яких містяться норми про кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти охоронної діяльності, відповідних видів і мір покарань (підрозділ 1.4 дисертації) не входить в обсяг поняття «кримінально-правова характеристика кримінального правопорушення». Якщо вести мову про кримінальну відповідальність – то, певна річ, звернення уваги на санкції, покарань є виправданим. В іншому випадку – навряд.

Аналогічне застереження стосується й питань запобігання кримінальним правопорушенням (розділ 3 дисертації). Питання цього ряду виходять за межі категорії «кримінологічна характеристика» та вимагають окремого логіко-семантичного виділення, позначення у предметі дослідження.

2. Виправданою в дисертації варто визнати ту увагу, яку автор приділяє визначенню вихідних юридичних категорій, формуванню тезаурусу дослідження. Це, безумовно, принада виконаного дослідження. Адже одним з викликів для будь-якої гуманітарної науки, взагалі наук про дух, в тому числі й для правознавства, є ситуація множення симулякрів, розриву знаків і денотатів, множення екзистенцій у новомовних практиках, формування на цій підставі зон соціальної сингулярності, факторів наростання соціального неадеквату. Одним із шляхів зниження інтенсивності відтворення останніх є повернення словам їх дійсного значення (тактика відновлення палімпсесту). А там, де йдеться про наукову інновацію – конструювання точних та ясних дефініцій.

В цьому контексті погляд критика притягує до себе запропоноване у дисертації визначення кримінального правопорушення проти охоронної діяльності. Воно є достатньо громіздке та, як видається, не позбавлене протиріч. Так, під ним запропоновано розуміти «суспільно небезпечні винні протиправні діяння, які вчиняються *виключно* суб'єктом охоронної діяльності (персоналом охорони), у зв'язку з виконанням послуг з охорони власності та життя громадян чи будь-якою особою щодо такого суб'єкта охоронної діяльності (персонала охорони), а також можуть бути вчинені *будь-якими* особами, у тому числі й опосередковано суб'єктами охоронної діяльності (персоналом охорони) у зв'язку зі здійсненням охоронної діяльності, або іншими особами, потерпілими від яких може бути будь-яка особа, яка є об'єктом охоронної діяльності, заподіюють істотну шкоду об'єкту кримінально-правової охорони або створюють загрозу її заподіяння та призводить до настання кримінально-правових наслідків у формі покарання та інших засобів кримінально-правового характеру» (с. 2 дисертації). Щодо нього можливо висловити декілька позицій, які можуть стати предметом наукової дискусії.

По-перше, якщо зміст суспільної небезпечності конкретного різновиду кримінальних правопорушень визначається відношенням опозиції, тобто проти якогось блага, цінності чи групи суспільних відносин, то чи не продуктивнішим у формуванні відповідного визначення буде оперувати передусім ознаками спрямованості суспільно небезпечних діянь, характеру заподіюваної шкоди? Натомість дисертант пішов шляхом комбінування ознак суб'єктів кримінальних правопорушень як визначальних для досліджуваного їх виду. Як наслідок – виникла деяка плутанина: спочатку заявляється, що кримінальні правопорушення проти охоронної діяльності вчиняються *виключно* суб'єктом охоронної діяльності, а в подальшому неодноразово вказується на будь-яку особу як суб'єкта кримінального правопорушення цього виду, але вже у спрямованості їх дій на особливі категорії потерпілих осіб.

По-друге, словосполучення «...будь-якими особами, у тому числі й опосередковано суб'єктами охоронної діяльності (персоналом охорони) у зв'язку зі здійсненням охоронної діяльності...» у визначенні кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності сильно розширює предметнодіяльнісні, а від цього й догматичні, кримінально-правові, межі останніх. За такого підходу до обсягу досліджуваного поняття потрапляє низка корупційних кримінальних правопорушень, а також проти власності (ст. ст. 185, 191, 368, 368-3 КК України тощо). Певна річ, такий підхід також має право на існування, але його використання зобов'язує до відповідного обсягу дослідницьких процедур, предметного охоплення, яке в дисертації є дещо вузьким.

По-третє, очевидно зайвим у визначенні також є вказівка на те, що ці кримінальні правопорушення призводять до настання кримінально-правових наслідків у формі покарання

та інших засобів кримінально-правового характеру. Ця ознака, властива всім без виключення кримінальним правопорушенням, а тому є неспецифічною й такою, використання якої у дефініції особливого виду кримінальних правопорушень не несе жодного смислового навантаження, а лише семантично обтяжує поняття.

3. Вельми дискусійною видається позиція дисертанта щодо виділення та характеристики родового об'єкту досліджуваних кримінальних правопорушень, яким запропоновано визнати «...сферу охоронної діяльності, в межах якої порядок виконання обов'язків з охорони життя або майна громадян забезпечує право власності, авторитет органів державної влади, правоохоронних органів та об'єднань громадян, нормальну службову діяльність в окремих юридичних особах публічного чи приватного права, а також безпеку життя або майна осіб під час досудового розслідування або здійснення правосуддя» (с. 3 дисертації). Зокрема, прийнято вважати, що родовий об'єкт кримінальних правопорушень представлений відповідним розділом Особливої частини КК України. Тому відомим та цілком вичерпним є й перелік відповідних родових об'єктів. Сфера охоронної діяльності, відтак, радше може бути охарактеризована з позицій видового об'єкту. Тому висловлена в дисертації позиція щодо теоретичної можливості існування деякого єдиного родового об'єкту досліджуваної категорії кримінальних правопорушень потребує посилення додатковими аргументами.

4. Автор приділяє невинновато скромну увагу фактору війни у детермінаційному комплексі кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності. Не зважаючи на те, що розв'язана росією агресивна війна проти України є, наразі, визначальним фактором обструкції суспільного і державного розвитку, гострою й масштабною загрозою існуванню українській політичній нації (та її державній формі) загалом, в дисертації лише згадується про складності із функціонуванням електромереж внаслідок ворожих обстрілів. Хоча ця обставина безумовно слушно виділена, однак нею криміногенні ефекти війни, в тому числі й зокрема у досліджуваній сфері не обмежуються. Варто, як видається, було б дослідити взаємозв'язки між поширенням кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності і чинниками обумовленої війною внутрішньої міграції, знелюднення населених пунктів, часткової дисфункції правоохоронних органів, а також приватних охоронних структур, посилення так званого «цивільного мародерства» тощо

Олександр ХРАМЦОВ, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна:

1. В роботі (стор. 25, 88) автор наголошує на тому, що ним вперше обґрунтовано положення про систему кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності. Разом з тим є не зрозумілою підстава поділу цих правопорушень на основні (базові) і інші. Якою є мета визначення поняття охоронного (базового) кримінального правопорушення для теорії і практики кримінального права та (або) кримінології?

2. Дотримуючись такої неоднозначної позиції, дисертант, на сторінці 86 наголошує на тому, що системі даних кримінальних правопорушень притаманний приховано-наскрізний характер. Хотілося б почути в чому полягає теоретичне і особливо, практичне значення такої характеристики кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності.

3. При наданні кримінологічної характеристики осіб, що вчиняють кримінальні правопорушення проти охоронної діяльності, на наш погляд, не зроблено головне. А саме, не проведено розмежування таких осіб на суб'єктів охоронної діяльності (державної і недержавної) та інших осіб. Це б дозволило здійснити і кримінологічну типологію таких осіб за комплексною підставою.

4. В якості елемента наукової новизни на сторінці 26 дисертант виказує тезу про те, що пробаційний нагляд слід розглядати не як покарання, а як інший засіб кримінально-правового характеру, що може застосовуватися не лише одночасно з призначенням різних видів покарань чи у випадках звільнення від відбування покарання з випробуванням за вчинення кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності, але й у разі засудження (осуду) винної особи за їх вчинення без призначення кримінального покарання. Вважаємо, що такий висновок можна зробити лише після ґрунтовного аналізу цієї проблеми на загальному рівні. В роботі ж це питання розглянуто поверхнево.

Юрій ШИНКАРЬОВ, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри правового регулювання економіки Навчально-наукового інституту економіки і права Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця:

1. Використання автором понять, які вимагають пояснення, а саме на с. 30 використовує поняття «родового наскрізного складу»; на с. 74 використовує поняття «безстрокового позбавлення волі»; на с. 62 у якості наслідків автор пропонує вважати: «2) у ч. 3 ст. 342, ч. 2 і 3 ст. 345, ст. 347, ст. 348 КК України – життя та здоров'я, власність потерпілого та його близьких осіб (що навряд чи можна вважати наслідками).

2. На с. 40 автор вказує: «Щодо кримінального правопорушення, пов'язаного зі здійсненням охоронної діяльності, то таким кримінальним правопорушенням слід вважати будь-яке протиправне діяння, незалежно від того чи нормативно визначена у відповідній статті (частині статті) Особливої частини КК України вказівка про будь-яку ознаку охоронної діяльності, що потенційно опосередковано може бути вчинено суб'єктом охоронної діяльності (персоналом охорони) або вчиняється стосовно об'єкта такої діяльності». Чи треба розуміти під цим поняттям (з огляду на використання словосполучення «потенційно опосередковано»), що таким правопорушенням в принципі може вважатися будь-яке правопорушення взагалі?

3. Дисертант на с. 77 вказує «У зв'язку з цим, вважаємо невинуватим передбачення в системі кримінальних покарань окремо такого покарання як довічне позбавлення волі. З огляду на те, що воно відрізняється лише строком його відбування, уявляється його доцільно передбачити як різновид позбавлення волі, визначивши це у ч. 3 ст. 63 КК України». Таке твердження однозначно є спірним, оскільки довічне позбавлення волі фактично є виключним видом покарання, застосування якого значною мірою пов'язано із неможливістю призначення іншого виду покарання з огляду на вчинене діяння та особу винного. Цей особливий статус цього виду покарання впливає на достатню кількість інших інститутів кримінального права, а тому пропозиція такого роду вимагає значної обачності.

4. На с. 35 характеризуючи кримінальне правопорушення, вчиненням якого заподіюється шкода охоронній діяльності автор вказує, що «вчиненням цього діяння заподіюється істотна шкода об'єкту кримінально-правової охорони – суспільним відносинам, що виникають під час виконання обов'язків із охорони власності або громадян». Але далі на с.36, розглядаючи ознаки основних (базових) кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності вказує, що: «Заподіяння істотної шкоди об'єкту кримінально- правової охорони – сфері охоронної діяльності, що виникає під час виконання обов'язків із охорони власності, громадян та інших об'єктів охорони». Далі, автор також за текстом дослідження неодноразово використовує мовну конструкцію «сфера охоронної діяльності» (с.35, 36, 86 та ін.), яку автор використовує і визначаючи безпосередній об'єкт основних кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності. Автору під час прилюдного захисту пропонується чітко охарактеризувати свою позицію щодо розуміння як об'єкту кримінально-правової охорони так і об'єкту кримінального правопорушення щодо групи складів правопорушень, які ним розглядаються в процесі проведення дослідження.

Озвучені зауваження отримали всі необхідні пояснення з боку дисертанта, тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів наукового дослідження Ярослава НИТКИ.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Ярославу НИТЦІ ступінь доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Я. Лиховіцький

Ярослав ЛІХОВІЦЬКИЙ